

ПОВОДОМ 65 ГОДИНА ОД ПОБЕДЕ НАД ФАШИЗМОМ

**ИЗ АЛБУМА
ГЕНЕРАЛА ЖДАНОВА**

МЕЂУОПШТИНСКИ ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ЧАЧАК

ПОВОДОМ 65 ГОДИНА ОД ПОБЕДЕ НАД ФАШИЗМОМ

**ИЗ АЛБУМА
ГЕНЕРАЛА ЖДАНОВА**

Чачак, мај 2010. године

ПАМТИМО

Ове године обележава се 65 година од победе над фашизмом.

Милиони слободара уградили су животе у победу над нацизмом, највећим злом које је задесило свет. На Дан победе, 9. мај, сећамо се свих. Окрећемо се историји, догађајима и људима којима се треба поносити. У нашој земљи, тај рат трајао је дуже, до 15. маја 1945. Памтимо – да се не понови.

Крај 1943. и почетак 1944. године био је проклетница у Другом светском рату. Крајем децембра 1943. и у јануару 1944. године Црвена армија је на северном делу совјетско – немачког ратишта коначно разбила двогодишњу блокаду Лењинграда и прордла до Чукотског језера. У исто време разбијене су немачке снаге у рејонима Кијева и Мороза. Савезничке снаге су напредовале и на италијанском фронту. На ратишту у бившој Југославији наступили су преломни тренуци и на основу промене у третману зарађених снага и савезничког признања партизанског покрета за једини антифашистички покрет у Југославији.

Почетком 1944. године Црвена армија је знатно напредовала на фронту према Балкану, нарочито после успешне Јашко – кишињевске операције. Победе Другог и Трећег украйинског фронта довеле су до избацања из строја румунске и бугарске оружане силе и преврата у тим земљама, па су њихове армије преšле на страну савезника. Такав развој догађаја угрозио је снаге које су се налазиле у Грчкој, па је немачка врховна команда одлучила већ почетком септембра да се те снаге, по неким подацима јачине од преко 350.000 људи,

повуку на линију Дунав – Велика Морава – Западна Морава, где би се образовао фронт за спречавање напредовања савезничкох снага према централној Европи. Да би неутралисали снаге НОВЈ у Србији које су угрожавале важне комуникације у долини Велике Мораве, немачке снаге су покушале да офанзивним дејствима сломе те продоре. Када је група јединица НОВЈ прордла у западну Србију, а у исто време и преко Копаоника, постало је јасно да од повлачења немачке групе армија „Е“ долином Велике Мораве према Београду и даље ка Будимпешти неће бити ништа. Гро тих снага је кренуо долином Западне Мораве, преко Краљева, Чачка и Ужица према Сарајеву, а део знатно тежим правцем преко Црне Горе.

У Москви је 21. септембра између Јосипа Броза Тита и Владе СССР-а и Врховне команде Црвене армије потписан споразум о сарадњи две војске у завршним борбама за ослобођење Југославије. Пре тога, 13. септембра успостављени су први контакти између 109. пукова 113. совјетске дивизије 75. корпуса 57. армије Трећег украйинског фронта на планини Мирочу. Форсирањем Дунава 75. стрељачки корпус, у рејону окуке између Текије и Кладова, од 22. септембра прешао је на територију Србије и наставио напредовање на запад. Тиме је привукао немачке снаге, а већ 28. септембра наступање су предузели и 64. и 68. стрељачки корпус у рејону Зајечара. До 10. октобра 93. стрељачка дивизија прешла је Велику Мораву код Велике Плане и направила мостобран. После два дана, формирањем борбене групације од две стрељачке дивизије, четири моторизоване

бригаде и једне тенковске бригаде, одбрана источне Србије од стране немачких снага постала је беспредметна, јер су јединице у тој области доведене у опасност да буду опкољене и уништене.

У операцији за ослобођење Београда учествовале су следеће јединице Црвене армије:

- 4. гардијски механизовани корпус (13, 14. и 15. механизована и 36. тенковска бригада, 230. хаубички артиљеријски пук, 140. минобацачки пук, 58. пук гардијских минобаџача, 42. ловачка противавионска артиљеријска бригада, 22. противавионски артиљеријски дивизион и 318. самостални инжењеријски батаљон) под командом генерал – потпуковника Владимира Ивановића Жданова,
- 5. самостална гардијска моторизована бригада,
- 73. стрељачка дивизија,
- 236. стрељачка дивизија,
- 4. гардијски механизовани корпус са ојачаним јединицама.

По неким подацима ове јединице имале су око 25.000 бораца.

У исто време, снаге Другог украјинског фронта наступале су кроз Банат и избиле на реку Тису.

Београдска операција, врхунац сарадње оружаних снага Црвене армије и НОВЈ, трајала је од 12. до 20. октобра 1944. године. У то време, Прва армијска група НОВЈ, под командом Пека Дапчевића, ослободила је широки простор централне и западне Србије, овладавши линијом Обреновац – Младеновац – Топола, а средином септембра се спојила са јединицама Црвене армије на границима према Румунији и Бугарској.

Почев од 12. октобра, када су се јединице 36. гардијске тенковске бригаде и 4. српске бригаде 21. српске дивизије НОВЈ састале у рејону Наталијанаца код Тополе, наступају заједничке борбе у операцији „Београд“.

Авио подршку у операцији пружао је 8. мешовити авио – корпус 17. ваздухопловне армије, а на Дунаву је деловала Дунавска флотила Црвене армије.

У то време делови 57. армије Трећег украјинског фронта били су ангажовани у борбама на правцу Ниша, и Параћина, а 58. стрељачки корпус према Крагујевцу и Горњем Милановцу.

Од 14. октобра, када је савладан спољни руб одбране Београда, започео је напад на град. Немци су били знатно утврдили Београд, решени да га бране док се њихове снаге које су се налазиле јужније не повуку преко Дунава према Будимпешти. После пораза немачких снага под командом генерала Штетнера, које су продирале из правца Сmedereva са намером да се споје са снагама које су се налазиле у Београду, постало је јасно да је питање дана када ће Београд бити ослобођен. Коначно, у зору 20. октобра, последње немачке снаге снаге повукле су се преко савског моста, а за њима су прешли делови 13. гардијске механизоване бригаде и 814. и 211. стрељачког пuka Црвене армије, и уз помоћ јединица НОВЈ и артиљеријске подршке са Калемегдана формирали мостобран на левој обали Саве. Тиме је завршена Београдска операција.

У току ових борби јединице НОВЈ имале су око 3.000 погинулих, а између 760 и 1.000 црвеноармејца је страдало. Сахрањени су у Гробљу ослободилаца Београда. Немачки губици се процењују на 17 – 20.000 погинулих.

У то време, до краја децембра, јединице Црвене армије учествовале су и у борбама у чачанском крају. Могућност да се јаке немачке снаге које су се повлачиле из Грчке, сконцентрисане у долини Западне Мораве, појаве из правца Ваљева, у позадини јединица Црвене армије, вероватно је навеља главнокомандујуће да своје снаге ангажују и у овом крају. У току операција за Београд, на овом терену вођене су велике борбе између јединица НОВЈ и Црвене армије и немачких снага. Нарочито у рејонима Бреснице, Бумбаревог Брда, Аљубића, Видовског тунела... Знатан допринос у ослобођењу Чачка и овог краја дале су јединице 57. армије генерала Гагена. На овом подручју биле су ангажоване јединице 68. стрељачког корпуса, 93,

113. и 233. стрељачка дивизија под командом генерал мајора Шкодуновића. О борбама сведоче и споменици погинулим црвеноармејцима, не само у Доњој Трепчи, Љубићу, Пријевору, Рошцима, Прељини... На чачанском подручју рачуна се да је, у борбама за ослобођење, погинуло преко 200 црвеноармејца, од којих је касније највећи број сахрањен у Горњем Милановцу.

Осведочено је пријатељство наша два народа. Заједничком борбом запечаћено ослобођењем Београда после 1.287 дана немачке окупације. Легендарни командант јединица Црвене армије, генерал Жданов (Кијев, 20. април 1902 – Београд, 19. октобар 1964), херој Совјетског Савеза, проглашен је, на Дан ослобођења Београда, за народног хероја Југославије. После 20 година од славне победе, као члан совјетске војне делегације која је долазила на прославу Dana ослобођења Београда, погинуо је, у авионској несрећи на Авали, 19. октобра 1964.

Захваљујући Амбасади Руске Федерације, презентујемо део заоставштине генерала Владимира Ивановича Жданова, фотографије из албума које су снимали незнани, али храбри, аматери, сведочећи дане који су обележили једну славну епоху. Албум изузетне документарне вредности, налази се у Централном музеју оружаних снага Руске Федерације.

Зоран МАРИНКОВИЋ

Литература:

Београдска операција, зборник радова, Београд, 1985;

Народни хероји Југославије, Лљубљана – Београд – Титоград, 1982;

Борбе са главнином немачке групе армија „Е“ у западној Србији 1944, зборник радова, Београд – Краљево – Чачак, 1990;

Чачански одред, Чачак, 1982;

Чачански крај у НОБ 1941 – 1945/хронологија догађаја, Чачак, 1968.

Освободим Европу

Чкалов Павел

ОТ ЦЕПЕЙ ФАШИСТСКОГО РАБСТВА!

1

Белград. 1941 г.

Београд 1941. г.

2

Белград. 1941 г.

Београд 1941. г.

3

Белград. 1941 г.

Београд 1941. г.

4

Советская авиация снабжает югославскую армию. 1944, Югославия. Жители деревни приветствуют первого советского лётчика Бойко в Югославии.

Совјетска авијација снабдева југословенску војску. 1944. г., Југославија. Мештани села поздрављају првог совјетског пилота у Југославији Бојка.

5

Плакат.

Плакат.

6

Плакат.

Плакат.

7

Советская авиация снабжает югославскую армию. ГСС и Герои Югославии - экипажеамолёта, вывезший из окружения в Югославии маршала Тита и его штаб. Калинкин Б.Т. Акимов П.Н. Шорников А. С.

Совјетска авијација снабдева југословенску армију. Хероји Совјетског Савеза и Хероји Југославије - посада авиона, која је евакуисала опколjenog у Југославији маршала Тита и његев штаб. Калинкин Б. Т. Акимов П.Н. Шорников А. С.

8, 9, 10, 11, 12, 13

Листовка о А. С. Шорникове.

Летак о А. С. Шорникову.

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Личная летная книжка штурмана I класса Героя Советского Союза Ф.С. Румянцева.

Лична пилотска књижица навигатора прве класе Хероја Совјетског Савеза Ф.С. Румјанцева.

21

Плакат.

Плакат.

22

Документальные материалы. Карта командующего 57-й армией генерал-лейтенанта Н.А. Гагена с нанесенной обстановкой.

Материјали-документи. Карта комandanта 57. армије генерала-потпуковника Н.А. Гагена, на карти је унета тренутна ситуација.

23

Документальные материалы.

Писмо Верховному Главнокомандующему НОАЮ Маршала Югославии Тито командующему 3-м Украинским Фронтом Маршалу Советского Союза Толбухину от 9 октября 1944 г.

Материјали - документи.

Писмо Врховног Главнокомандујућег НОВЈ Маршала Југославије Тита команданту 3. Украјинског Фронта Маршалу Совјетског Савеза Толбухину, 9. октобар 1944. г.

24

Боевые действия. В исходном районе перед наступле-нием.

Ратне операције. Почетне позиције пред офанзиву.

25

Боевые действия. Бойцы роты младшего лейтенанта К. Курматова в засаде у перекрёстка горных дорог.

Ратне операције. Војници чете потпоручника К. Курматова у заседи на раскрсници планинских путева.

26

Боевые действия. Занятия по боевой подготовке перед боевыми действиями в Югославии.

Ратне операције. Вежбе из борбене припреме пред ратне операције у Југославији.

27, 28, 29

Памятка воину Красной Армии о Югославии.

Подсетник војнику Црвене Армије о Југославији.

30

Боевые действия. САУ ИСУ - 152 352.

Ратне операције. САУ ИСУ - 152 352.

31

Боевые действия. Октябрь, 1944. Танки гв. ст. лейт. И. Дьяченко проходят боевые порядки артиллерии.

В боях на подступах к Белграду.

Ратне операције. Октобар 1944. г. Тенкови гардијског поручника И. Дјаченка пролазе крај борбених позиција артиљерије. Операције надомак Београда.

32

Боевые действия. 19 Октябрь, 1944 г. Бойцы Красной Армии ведут бои на улицах Белграда.

Ратне операције. 19. октобар 1944. г. Војници Црвене армије у операцијама на улицама Београда.

33

Боевые действия. Участник движения Сопротивления в Югославии Мехти Гусейн-заде.

Ратне операције. Учесник покрета Огпора у Југославији Мехти Гусејн-заде.

34

Боевые действия.

Переправа частей 19 СД через Дунай.

Ратне операције.

Превоз јединца 19. стрељачке дивизије скелом преко Дунава.

35

Боевые действия.

Доставка снарядов на позицию под обстрелом.

Ратне операције.

Достава муниције на позицију под ватром.

36

Боевые действия. Брошенное противником противотанковое орудие на улице Белграда.

Ратне операције. Напуштени неприятельски противтенковски топ на улицу Београда.

37

Боевые действия.

30 октября 1944. Советские зенитчики ведут огонь по немецким самолётам с площади у здания Парламента. Город Белград.

Ратне операције.

30. октобар 1944. г. Советские артиљеристы гађају немачке авионе са платоа испред зграде Парламента. Град Београд.

38

Боевые действия.

Бойцы одного из инженерных подразделений на улице Белграда.

Ратне операције.

Војници једне војне инжењерске јединице на улици Београда.

39

Документальные материалы. Туристическая карта Белграда. использовалась офицерами 4 гв. мех. корпуса за неимением лучшей.

Материјали-документи. Туристичка мапа Београда, коју су користили официри 4. гардијског механизованог корпуса због непостојања боље карте.

40

Освобожденный Белград.

Танки Т-34-85 4 мех. корп. проходят по улице Белграда.

Ослобођени Београд.

Тенкови Т-34-85 4. механизированог корпуса пролазе улицама Београда.

41

Освобожденный Белград. Встреча Красной Армии в Белграде Грузовик JMC 4 гв. мех. корпуса. Окт., 1944 г.

Ослобођени Београд. Дочек Црвене Армије у Београду. Камион JMC 4. гардијског механизованог корпуса. Октобар 1944. г.

42

Командир 4 гв. механизированного корпуса генерал-лейтенант В. И. Жданов.

Командант 4. гардијског механизованог корпуса генерал-полковник В. И. Жданов.

43

Командующий 17-й воздушной армией генерал-полковник авиации В.А. Судец.

Командант 17. воздушопловные армии генерал-пуковник В.А. Судец.

44

Командир 21 гв. стрелкового корпуса генерал-майор С. А. Козак.

Командант 21. гардијског стрељачког корпуса генерал-майор С.А. Козак.

45

Мозговой В.Д. - командир 1 МСБ 13 гвардейской МБр (погиб в Белграде). 1940 г.

Мозговој В.Д. - командаант 1. механизованог стрељачког батаљона 13. гардијске механизоване бригаде (погинуо у Београду). 1940. г.

46

Командир 214 гв. СП 73 гв. СД подполковник Н.И. Ященко.
Командант 214. гардијског стрељачког пук 73. гардијске стрељачке дивизије Н.И. Јашченко.нко.

47

Капитан 2ого ранга Охрименко Г. Н., командир бригады Дунайской флотилии. 1945 г.
Капетан 2 чина Орхименко Г.Н., командаант бригаде Дунавске флоте, 1945. г.

48

Офицеры 4-го мехкорпуса - гв. майор А.М. Гусельников (справа), гв. майор В. Федюкин (слева).

Официри 4. механизованог корпуса - гардијски мајор А.М. Гусельников (десно), гардијски мајор В. Федјукин (лево).

49

Освобожденный. Белград. Командир 1-й армейской группы НОАЮ генерал-лейтенант Пеко Данчевич на митинге в Белграде.

Ослобођени Београд. Командант 1. армијске групе НОВЈ генерал-потпуковник Пеко Дањевић на скупу у Београду.

50

Освобожденный. Белград. Митинг, посвящённый освобожденный Белграда.

Ослобођени Београд. Скуп посвећен ослобођењу Београда.

51

Освобожденный. Белград. Самоходчики младшего лейтенанта А. Гончарова встретились с югославскими партизанами.

Ослобођени Београд. Моторизовани артиљерији потпоручника А. Гончарова срели су се са југословенским партизанима.

52

Освобожденный Белград. Похороны бойцов РККА, павших при взятии Белграда. 22 октября 1944 г.

Ослобођени Београд. Сахрана војника Црвене Армије, који су погинули приликом ослобађања Београда. 22. октобар 1944. г.

53

Освобожденный Белград. Похороны в Белграде.
Ослобођени Београд. Сахрана у Београду.

54

Освобожденный Белград. Похороны погибших при освобождении Белграда.

Ослобођени Београд. Сахрана погинулих приликом ослобођења Београда.

55, 56, 57, 58, 59, 60

Приказ Верховного Главнокомандующего Маршала Советского Союза Сталина Маршалу Советского Союза Толбухину в связи с освобождением Белграда 29 октября 1944 г.

Наредба Верховног Главнокомандујућег Маршала Совјетског Савеза Сталина Маршалу Совјетског Савеза Толбухину у вези са ослобођењем Београда 20. октобра 1944. г.

61

Освобожденный Белград. Девушка - сержант Красной Армии беседует с бойцами НОАЮ на улицах освобождённого Белграда. 1944 г.

Ослобођени Београд. Девојка - водник Црвене армије разговара са војницима НОВЈ на улицама ослобођеног Београда. 1944. г.

62

Освобожденный Белград. Дружеская встреча сержанта Красной Армии с жителями Югославии.

Ослобођени Београд. Пријатељски сусрет водника Црвене Армије и југославенског становништва.

63

Освобожденный Белград. Генерал Жданов В.И. вручает награды воинам. 1944 г.

Ослобођени Београд. Генерал Жданов В.И. уручује одликовања војницима. 1944. г.

64

Освобожденный Белград. Артиллерија 4 гв. мехкорпуса (76-мм орудия ЗИС-3) на улице Белграда.

Ослобођени Београд. Артиљерија 4. гардијског механизованог корпуса (76-мм ЗИС-3) на улицама Београда.

65

Освобожденный Белград. Приём сов. командования в Белградском Городском Управлении.

Ослобођени Београд. Пријем совјетске команде у Београдском Градском већу.

66

Освобожденный Белград. Командиры бригад 4-го гвардейского мехкорпуса.

Ослобођени Београд. Команданти бригада 4. гардијског механизованог корпуса.

67

Освобожденный Белград. Советские воины среди югославского населения. Капитан Иванов в селе Ивановка. Югославия, 1944 г.

Ослобођени Београд. Совјетски војници међу југословенским становништвом. Капетан Иванов у селу Ивановка, Југославија, 1944. г.

68

Плакат.

Плакат.

69

Освобожденный Белград. Установление мемориальной доски.

Ослобођени Београд. Постављање спомен-плоче.

70

Боевые действия. Советские танки Т-34-85 на улицах Белграда. Октябрь 1944 г.

Ратне операције. Советски тенкови Т-34-85 на улицама Београда. Октобар 1944. г.

71

Освобожденный Белград. Командующий 17-й воздушной армией генерал-полковник Ослобођени Београд.

Командант 17. воздушопловне армије генерал-пуковник В.А. Судејц и пуковник Д.А. Русанов на тргу у Београду.

72, 73

Материалы и печати. Газета «Вечерняя Москва».

Материалы и штампы. Лист «Вечерня Москва».

74, 75

Освобожденный Белград. Первомайская демонстрация в Белграде.

Ослобођени Београд. Првомајска прослава у Београду.

76

Освобожденный Белград. Первомайская демонстрация в Белграде. 1945 г.

Ослобођени Београд. Првомајска прослава у Београду 1945. г.

65 година од победе над фашизмом

ИЗ АЛБУМА ГЕНЕРАЛА ЈДАНОВА

Издавач:

Међуопштински историјски архив Чачак
www.arhivcacak.org.rs

Предговор:

Зоран Маринковић

Сарадници на припреми изложбе:

Лела Павловић и Мира Ачић

Лектор и коректор:

Радован М. Маринковић

Техничка реализација изложбе:

Зоран Милошевић

Дизајн и штампа:

Тригон дизајн студио, Чачак

Тираж:

200